

	Verv	Oppmøte	Mobil	E-post
Konrad Kongshaug , 6531 Averøy	Fylkesleder	Møtt	90856350	konradkongshaug@hotmail.com
Odd Bjarne Bjørdal , 6156 Ørsta	Nestleder	Møtt	95928731	oddbjarne.bjordal@tussa.com
Petter Melchior , 6214 Norddal	Styremedlem	Møtt	92283477	petter.melchior@gmail.com
Hilde Kjersem Kolberg , 6433 Hustad	Styremedlem	Møtt	90832134	hildekjersem@gmail.com
Anna Håland Berget , 6300 Åndalsnes	Styremedlem	Møtt	91522107	bergetann@hotmail.com
Audun Skjervøy , 6210 Valldal	1. vara	Forfall	99579175	audun@storstova.no
Liv Borghild Hildre , 6391 Tresfjord	Nestleder BKL	Møtt	45435306	livborghild@gmail.com
Til orientering:				
Ole Henrik Rindli , 6364 Vistdal	2. vara		91126438	peola@live.no
Kristine Blindheim , 6040 Vigra	3. vara		92419201	kristine.blindheim@gmail.com
Sekretariatet				
Arnar Lyche	org-sjef	Møtt	41418871	arnar.lyche@bondelaget.no
Arild Erlien	rådgiver	Møtt	99726399	arild.erlien@bondelaget.no
Atle Frantzen	rådgiver	Møtt	90954787	atle.frantzen@bondelaget.no
Rose Bergslid	rådgiver		93003808	rose.bergslid@bondelaget.no

Protokoll fra telefonstyremøte - Skype Møre og Romsdal Bondelag onsdag 1. april 2020 kl 10.00 – 12.00

På grunn av Koronaviruset og de begrensninger som settes, ble fysisk styremøte på Felleskjøpets møterom i Molde endret til telefonstyremøte.

Faste saker for styret i Møre og Romsdal Bondelag:

1/2020 Godkjenning av sakliste

Vedtak: Innkalling og sakliste godkjent

2/2020 Godkjenning av protokoll fra styremøte 4. februar og 3. mars 2020

VEDLEGG: Protokoll 4. februar tidligere utsendt til godkjenning

Protokoll fra styremøte 3. mars ikke tidligere utsendt

Vedtak: Protokoll fra styremøte 4. februar og 3. mars 2020 godkjent

3/2020 Medlemsutvikling og medlemsverving

Medlemstall pr 01/01-2020: 2.994

Endring hittil i 2020: - 87

Medlemstall pr. 29/01-2020: 2.907

Nyinnmeldte hittil i 2020: 23

Fra 1. januar 2020 gikk Halså Bondelag over til Trøndelag (62 medlemmer pr 31. des 2019) og Hornindal Bondelag gikk over til Møre og Romsdal (85 medlemmer pr 31. des 2019)

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Fannestrandveien 63. 6415 Molde	Besøksadresse: Fannestrandveien 63. Molde (Felleskjøpet)	Telefon: 71 20 28 90	Mobil: 41 41 88 71	E-postadresse: More.romsdal@bondelaget.no
Møre og Romsdal Bondelag Bondelagets Servicekontor AS	Org.nr.: 939678670 Org.nr.: 985063001 MVA	Bankkonto:	8101.05.12891	Internet: www.bondelaget.no/moreogromsdal

4/2020: Referat fra møter og arrangementer (siden siste styremøte 4. februar 2020)**5. februar: Landbrukskonferanse i Ørsta. Odd Bjarne Bjørdal. Arnar Lyche**

170 deltakere. Årleg konferanse der lokale Bondelag er medarrangører. Odd Bjarne Bjørdal med i planleggingsgruppe. **Møteleiar var** Oddvar Mikkelsen, tidl. leiar Møre og Romsdal Bondelag.

Opning v/ **Kjell Kjellen Bigset**. Lokal nærmatprodusent og opplevingsgard v/ **Hans Nicolai Hovdenakk**, Hovdenakk Hjort AS. Landbruk og reiseliv – berekraftig næring v/ **Jorid Skotte Svendsen**, eigar av Vauldalen Fjellhotell. Korleis det er å overta eit gardsbruk og sjå moglegheitene i det umoglege v/ **Live Skinnnes**, gardbrukar og drivar av Gardsfruene.no. Lunsj – laga og servert av Ørsta VGS, Restaurant og matfag: Raudt kjøtt frå Hovdenakk Hjort og Samundegarden. Klimasmart landbruk v/**Tony Barman**, prosjektleiar i Klimasmart Landbruk. Forskernes klimaråd strider mot sunt bondevett v/ **Arnar Lyche**, organisasjonssjef Møre og Romsdal bondelag. Årets debatt: Levande landbruk i heile landet – kva må til?: **Geir Pollestad**, leiar av Næringskomiteen på Stortinget, **Svein Arne Lie**, forfattar og tidl. leiar Oppland Bonde- og Småbrukarlag og **Anders Felde**, leiar Sogn og Fjordane Bondelag,

5. februar: Møte i Nesset Bondelag om jordbruksforhandlingene. Konrad Kongshaug.

6. februar: Temadag for ungdomspolitikere, TINE Ålesund. Arnar Lyche

TINE inviterte ungdomspolitikere på fylkesnivå fra alle partier til en temadag for å bli bedre kjent med TINE og melkenæringa på TINE Meieriet Ålesund.

Program: Presentasjon og omvisning av meierianlegget. Med TINE inn i framtida! - orientering v/ tillitsvalgte eiere om verdiskapning fra ku til kunde, helse, bærekraft og dyrevelferd.

Landbrukets betydning for regionen vår og næringas bidrag til å løse klimautfordringene

v/tillitsvalgte i bondelaget og småbrukarlaget på fylkesnivå. Org.-sjef Arnar Lyche innledet for M&R Bondelag.

6. februar: Avtakking av ass. landbruksdirektør Ottar Longva. Fylkeshuset. Molde.

Landbruksavdelinga hos Fylkesmannen hadde internt arrangement ved at Ottar Longva går av som pensjonist. Fylkeslader Konrad Kongshaug deltok fra Bondelaget.

6. februar: Godt for Bonden –fjerde samling

Landbruk Nordvest i samarbeid med Bondelaget, og med støtte fra fylkeskommunen og Gjensidige, inviterer til 5 sosiale kvelder fordelt gjennom vinteren 2019/20 på Alexandra Hotell i Molde.

Starter med en liten matbit og inspirasjonsforedrag kl.19.30 etterfulgt av sosialt samvær med mulighet for en svingom for de som ønsker det. Det blir oppfordret til å ta med gubben, kjerringa eller nabobonden og møt kollegaer på "godt for bonden"samlingene.

Det holdes fem spennende foredragsholdere, en for hver aften. Samlinger holdt i oktober og november.

Laila Andersen Nøsen fra Hustadvika var kveldens spesialinviterte gjest. Hun er vernepleier og sexolog og har 25 års erfaring som inngifta gardkjerring. I en travel hverdag er det viktig å ta vare på kjæresteforholdet også. Det finnes ingen vedlikeholdsfrie forhold og gresset blir faktisk grønnest der du vannet. Foredraget presenterte temaet på en ufarlig og humoristisk måte, men med et viktig budskap!

Planlagt samling 12. mars ble avlyst p.g.a. korona.

Fredag 7. og lørdag 8. februar: Samling Unge Bønder, Ytre Romsdal. Arnar Lyche

Arrangert av Nortura, Felleskjøpet, TINE, Fylkesmannen og Bondelaget i Møre og Romsdal.

40 deltakere fra hele fylket. Rundtur med buss på øyene Harøya, Finnøya og Gossen.

Målet med samlinga er å etablere nettverk, både for unge etablerte bønder og for de som er på veg inn i næringa. I tillegg bidra til å formidle relevant kunnskap om næringa, aktuelle saker, organisasjonene og det å være ung bonde.

Avreise fra Felleskjøpet i Molde fredag via Vestnes og Brattvåg og med ferje til Harøya. Overnatting på Finnøy Havstuer. Retur med ferje lørdag via Aukra.

På Harøya gardsbesøk hos Lars Petter Harnes, som driver med mjølk og kjøttproduksjon. Sønnen Eivind arbeider som elektroingeniør, men har nå bestemt seg for å ta over drifta.

Deretter gardsbesøk hos Harnesmyr Gard DA og Ann Elin Harnes. 500 000 liter mjølk i året og rundt 13 tonn med kjøtt fra 140 storfe og 35 villsau. Grasproduksjon på 750 dekar.

På Finnøy Havstuer holdt Ole Mindor Myklebust ved Myklebust Kvalprodukt foredrag om «Fra fiskerbonde til kvalfangst og foredling av produkt fra havet.» Med utgangspunkt i Fiskebåtredieriet Kato AS har Ole Mindor Myklebust videreført arven som fiskerbonde.

Lørdag inspirasjonsforedrag av Vegard Smenes, medlem i Eierutvalg TINE Midt og styremedlem i Møre og Romsdal Bondelag. Med tema «Ung bonde inn i framtida», kom han med tanker og erfaringer om hvordan det er å drive som ung bonde og å være tillitsvalgt i organisasjonene i landbruket.

Landbruksorganisasjonene presenterte seg selv og la fram aktuelle saker, med gode råd på veien - medlemssjef i TINE Rådgiving og Medlem Møre og Romsdal, Jenny Velle, organisasjonsleder Nortura Midt-Norge, Brit Kari Eidsetflot Hauger og fagkonsulent drøv og plantekultur i Felleskjøpet, Bastian Weiberg-Aurdal.

Etter busstur over Aukra til gardsbesøk på Hollingsholm Gard. Lisbeth og Andreas Hollingsholm kunne i 2016 innvie ny sauefjøs, kaldfjøs med tallegolv og kapasitet på ca 200 vinterfora sau i stålhall. På garden har de i tillegg et rikt utvalg av andre dyr, de driver med Inn på tunet, garden er rullestoltilpassa, de driver med videreforedling og lokalt salg.

8. februar: Årsmøte i TYR Møre og Romsdal. Hotell Alexandra Molde. Konrad Kongshaug Knut Ole Overaa fra Liabygda i Stranda kommune valgt til ny fylkesleder.

10.-11. februar: Grønn Forsking, Stjørdal. Arnar Lyche.

Hilde Kjersem Kolberg møtte for Midtnorsk Landbruksråd. Rose Bergslid møtte for Norsøk.

Tema: Hvor skal vi tjene penger i norsk jordbruk framover?

Arrangør: Prosjektet Grønn forskning i Midt-Norge med Landbruksavdelinga hos Fylkesmannen i Trøndelag som medarrangør.

Deltakere: Bønder, forskere, rådgivere, kunnskapsaktører, innovasjonsmiljø, offentlig forvaltning, fagorganisasjoner i landbruket og de som har vært involverte i Grønn forskning

11. februar: Møte i Fræna Bondelag og Eide Bondelag om jordbruksforhandlingene.

Konrad Kongshaug.

Samme kveld holdt ekstraordinært årsmøte for sammenslåing av lokallagene til Hustadvika Bondelag.

14. februar: Årsmøte i M&R Sau- og Geit. Alexandra Molde. Konrad Kongshaug.

Ole Per Nøsen frå Hustadvika valgt til ny fylkesleder.

17. februar: Møte med tema bærekraftig landbruk på Romsdalshalvøya.

Bondelagskontoret. Konrad Kongshaug, Arnar Lyche, Martin Toreli og Børge Rød.

19. februar: Kurs i landbrukspolitikk. Oslo.

Norsk landbrukssamvirkes årlige kurs i landbrukspolitikk. Grunnleggende kurs for alle med interesse og ønske om å lære mer om landbrukspolitikk.

E-post sendt 31. januar til ledere i lokale Bondelag om at fylkeslaget dekker kursavgiften for en tillitsvalgt i lokallagsstyret. Reiseutgiftene må dekkes av lokallaget.

Deltaker fra Møre og Romsdal var leder i Nesset Bondelag, Tor Olav Hanset.

24. februar: Kløverstukveld, Surnadal Bondelag. Surnadal. Konrad Kongshaug.

Tema: Om jordbruksforhandlingene.

5. mars: Møte med Vestnes næringsforum. Arnar Lyche

Tema for møtet var framtidig satsing på Gjermundnes.

6. og 7. mars: Landbrukskonferanse og fylkesårsmøte – Molde – Se egen sak under

9. mars: Møte om bærekraftig matproduksjon. Elnesvågen. Konrad Kongshaug, Arnar Lyche.

Pressemelding fra møtet:

Samarbeider om bærekraftig matproduksjon

Hustadvika, Averøy og Gjemnes ønsker å bli et nasjonalt fyrtårn for bærekraftig matproduksjon. Stadig flere forbrukere ønsker mat med mindre klimaavtrykk. Landbruket gjør allerede mange klima- og miljøtiltak, men ønsker å bidra mer. Med dette som utgangspunkt, har Averøy, Gjemnes og Hustadvika gått sammen i et prosjekt, der kommunene ønsker å bli et nasjonalt fyrtårn for bærekraftig matproduksjon.

I en pressemelding opplyser ordførerne i de tre kommunene at fellesprosjektet skal initiere til kortsiktige, enkle tiltak, men også tenke nytt og innovativt.

– Vi ønsker derfor å trekke til oss innovasjon, teknologi og kapital. I tillegg så må vi spille på de allerede eksisterende fagmiljøene i regionen vår, som blant annet Tingvollmiljøet, skriver ordførerne i pressemeldingen.

Hustadvika kommune var initiativtaker til et fellesmøte med Averøy og Gjemnes på rådhuset i Elnesvågen mandag 9. mars. Sammen med representanter fra de tre kommunene stilte leder i Møre og Romsdal Bondelag Konrad Kongshaug, organisasjonssjef i Møre & Romsdal Bondelag Arnar Lyche, Asmund Asper fra Fylkesmannen og bønder og gründerne Martin Toreli og Børge Rød.

– Jord- og skogbruk er viktige næringer i Gjemnes. Hustadvika er en av de største kommunene i Norge på melkeproduksjon. Averøy er stor på oppdrett, og det satses også på oppdrett i Hustadvika. Sammen står vi for en enorm verdiskapning gjennom matproduksjon. Det er derfor naturlig for oss å ta mål av oss å bli et nasjonalt fyrtårn for bærekraftig matproduksjon, uttaler ordførerne.

Målet er å få på plass en prosjektleder som kan bidra til framdrift og utvikling, samt knytte disse næringene tettere sammen og ta initiativ til samarbeid mellom de aktuelle fagmiljøene.

10. mars: Møte om Grønn Forskning. Tingvoll. Arnar Lyche

Møte mellom forskningsmiljøet på Tingvoll og klimagruppen i Grønn Forskning. Tema var blant annet biogassproduksjon, biokull, klima og bærekraftig melkeproduksjon.

11. mars: Møte om FARM. Ålesund. Arnar Lyche

Nærings sirkulasjon var ett av tre hovedtema under FARM-konferansen på Giske 24. oktober 2019. Onsdag 11. mars inviterte Møre og Romsdal Bondelag til et oppfølgingsmøte der Biogass Møre sin satsing på biogass var tema. Hva er muligheter og begrensninger? Hvordan får vi realisert prosjektet? Disse deltok på møtet:

Per Gunnar Stoknes, Biogass Møre, Louis Nordstrand, Gjøvsund Utvikling AS, Kristian Fjørtoft, NTNU, Ørjan Stenerud, Giske Bondelag, Wenche Uksnøy, Blue Legasea, Mette Kamilla Skjong og Erlend Berg, Momentium, Oddvar Mikkelsen og Roar Svanem, Grønn forskning, Bjørn Steinar Skarbø, Landbruk Nordvest, Ingvar Kvande, NORSØK og Åsmund Asper, Fylkesmannen i Møre og Romsdal

23. mars: Evalueringmøte landbrukskonferansen. Skype-møte – se også egen sak under

Deltakere: Aud Lindset Drågen (Fylkesmannen), Eli Sæther (Småbrukarlaget) og Arnar Lyche, Atle Frantzen, Rose Bergslid og Arild Erlie (alle Bondelaget).

24. mars: Telefonmøte fagteam reindrift. Atle Frantzen

Drøfting og orientering om bl.a. samers konsultasjonsrett, rein på innmark, kurs i samiske rettsspørsmål og nytt fra fylkene

UTSATT til høsten – pr 20. mars var det 43 påmeldte

28. mars (lørdag): *Temadag Eigarskifte, Hotell Alexandra, Molde*

Bondelagets samarbeidsadvokat Ole H. Rødstøl står for det faglige innholdet.

5/2020 Representasjon, invitasjon og planlegging av nye møter og arrangement

Dato/Månad	Tiltak/Arrangement	Stad	Deltakarar/Ansvarlege
1. april	Fylkesstyremøte		
April	Vårkampanje Norges Bondelag AVLYST		Alle lokallag
30. april	Påmelding Open Gard		Lokallaga
Mai	Jordbruksforhandlingar Aksjonsberedskap		Lokallagsstyret. Fylkesstyre
27. mai	Styremøte og møte med årsmøteutsend		Styret + årsmøteuts.
10. og 11. juni	Årsmøte Norges Bondelag	Lillehammer	
20.-22. august	Den Norske Matfestivalen	Ålesund	
23. august	Open Gard		
4.-6. sept	Dyregod Batnfjordsøra	Gjemnes	
September	Sekretariatskonferanse Norges Bondelag		Heile fylkeskontoret
September	Fylkesstyremøte		Styret
Oktober	Fylkesstyremøte		Styret
Innan 31. okt	Årsmøter i lokallaga		Medlemmene/lokallaga
November	Leiarmøte M&R Bondelag		Lokallagsstyra og fylkeslag
23.-25. november	Skattekurs	Alexandra Molde	Samarb. rekneskapskontor
20. november	Søknad Aktivt Lokallagsmidlar		Lokallaga
Desember	Fylkesstyremøte		Styret
2021: Januar	Fylkesstyremøte		Styret
Jan	Frist for lokallaga forslag til valnemnda		
jan / feb.	Møter i valnemnda		
ca. 1. feb	Lokallaga frist sende inn saker til årsmøtet		
Feb	Fylkesstyremøte (årsmeld/rekneskap)		Styret
Feb	Lokallaga frist uttale jordbruksavtala		
1. mars	Kontingentforfall		
Mars	Fylkesstyremøte (handsame jordbr.avtala)		Styret og samvirkerepr
5. mars	Næringskonferanse	Alexandra Molde	Landbruksinteresserte
5.-6. mars	Årsmøte M&R Bondelag	Alexandra Molde	Lokallaga, fylkeslaget

AVLYST - Uke 16 og 17 (14.-24. april): Vårkampanjen for lokallaga foran jordbruksforhandlingene**Til fylkesstyret:**

Under normale omstendigheter skulle fylkesstyret på første møte etter fylkesårsmøtet ha fastsatt datoer i arbeidsplan for fylkeslaget knyttet til tiltak og aktiviteter høsten 2020, bl.a. styremøtene og ledermøtet i høst.

Men på grunn av mange utsettelse knyttet til usikkerheten med korona, hvordan jordbruksforhandlingene gjennomføres, og om og hvordan Norges Bondelag får gjennomført sitt årsmøte på Lillehammer 10. og 11. juni, er det enklest å utsette fastsettelse av våre datoer til vi vet mer om aktiviteter og datoer i Norges Bondelag.

Vi har **neste styremøte 27. mai**. Høstens datoer fastsettes på dette styremøtet.

6/2020 Andre saker**6. 1. Saker fra Bygdekvinnelaget**

Fylkesårsmøtet 28.-29. mars i Ålesund ble korona-avlyst

Skriv med oppsummering «Året med bondelaget», skrevet av Bygdekvinnelagets representant i Bondelagets fylkesstyret, Liv Borghild Hildre, var sendt ut på e-post i forkant av styremøtet.

6.2. Saker fra Bygdeungdomslaget

Torhild Stakvik fra Eide i Hustadvika kommune er valgt til ny fylkesleder.

Styremedlem Tor Olav Kjølstad Hanset fra Vistdal i Molde kommune er ny kontaktperson fra MRBU i Bondelagets fylkesstyre, og Even Nilsen, Gjemnes, som vara.

6.3. Sammenslåing av lokallag

Fræna Bondelag og Eide Bondelag hadde sammenslåingsmøte 11. februar og slo seg sammen til **Hustadvika Bondelag** (i nye Hustadvika kommune som var tidligere Fræna og Eide kommuner).

Det tredje lokallaget i kommunen, Hustad Bondelag, sa på årsmøtet i november nei til sammenslåing med de to andre lagene i kommunen.

6.4. Innspill til Næringspolitisk program fra Møre og Romsdal

Næringspolitisk program 2020-2024 skal vedtas på Norges Bondelags årsmøte 10.-11. juni. Det nye programmet skal vise mål og hovedlinjer i det næringspolitiske arbeidet for Norges Bondelag i perioden. De overordnede tema er klima, marked, arealbruk og samfunnsoppdrag.

Styret i Møre og Romsdal Bondelag hadde på styremøte 4. februar næringspolitisk program til orientering. Styret vedtok å sende utkastet til lokallagene, slik at de som ville fikk mulighet til å komme med innspill til fylkeslaget med høringsfrist 28. februar.

Fylkeslaget mottok innspill og kommentarer fra disse lokallagene: Ørskog Bondelag, Hustad Bondelag og Indre Storfjord Bondelag.

Det var også noen lokallag som meldte tilbake at utkastet var drøftet, men at de ikke hadde noe skriftlig å tilføye, de mente at de viktigste faktorene for norsk landbruk var tatt med.

Fylkesleder og organisasjonssjef hadde arbeidsmøte på Bondelagskontoret i Molde 13. mars. De gikk gjennom innkomne innspill fra lokallagene og utarbeidet et utkast til uttale, som ble sendt fylkesstyret på e-post til drøfting og godkjenning.

Følgende ble sendt til Norges Bondelag 19. mars 2020:

Innspill til Næringspolitisk program fra Møre og Romsdal

Vi er uenige i disposisjonen i det næringspolitiske programmet. Slik det er bygd opp nå, ser det ut som vi i landbruket skal drive med klimapolitikk, siden det som dreier seg om klima kommer som punkt 1 i programmet. Vi mener det er avgjørende å holde fast ved at vi faktisk driver med matproduksjon, og det er den primære oppgaven vår. Det bør også stå først. Men vi skal gjøre det på en klimavennlig måte, slik at det som i framlegget er punkt 1, bør være punkt 4 i det endelige programmet.

Skal landbruket fortsatt være ei sterk gruppe som står samlet må vi ha fokus på produksjonsfordelingen. De siste årene har distriktene tapt terreng i forhold til sentrale strøk. Norge importerer om lag 14 000 tonn storfekjøtt i året. Siden antall melkekyr går ned må distriktslandbruket styrkes på produksjon av kjøtt der store beiteressurser kan utnyttes. Vi foreslår derfor følgende tilføyelse etter siste setning i siste avsnitt på side 2 i dokumentet:

«Derfor blir styrkning av kanaliseringspolitikken enda viktigere i årene som kommer.»

Behovet for virkemidler i rovviltforvaltningen gjelder ikke bare ulv og bjørn. Det gjelder også jerv, gaupe og kongeørn. Vi foreslår derfor følgende tilføyelse i andre setning i nest siste avsnitt på side 11 i dokumentet: Det må tillates flere virkemidler i skadefelling av *kongeørn, gaupe, jerv*, ulv og bjørn, og myndighetene må sikre finansiering og skolering av lokale fellingslag.

Andre momenter som bør vektlegges

- ✓ Det å styrke landbrukssamvirkene og bondens posisjon i verdikjeden er avgjørende for landbruk i hele landet.
- ✓ Vi er for reduksjon i soyaforbruket i norsk landbruk. Det er med å styrke bondens legitimitet hos forbrukeren. Hvorfor ikke kutte soya til alle husdyr? Gjør norsk landbruk mer norsk
- ✓ Klima må fortsatt ha stort fokus, men vi må gjøre det attraktivt for bonden å gjøre gode klimatiltak.
- ✓ Dyrevelferdsprogram må være en bransjestandard for alle varemottakere.
- ✓ Det er viktig å styrke Mattilsynet sin rolle.
- ✓ Med tanke på å trygge bondens totalsituasjon er det helt nødvendig å forbedre velferdsordningene. Det er også svært viktig av hensyn til rekrutteringen.

6.5 Innspill til endringer i regelverk om leie av melkekvoter

- Fylkesstyret i Møre og Romsdal Bondelag drøftet Norges Bondelags høringsdokument til endringer i regelverket om kvoteleie på styremøte 4. februar.
- Fylkesstyrets foreløpige uttale ble sendt til høring i lokallagene med frist 28. februar.
- Fylkeslaget mottok innspill fra disse lokallagene: Averøy BL, Gjemnes BL, Harøy og Fjørtoft BL, Hustad BL, Hustadvika BL, Skodje BL, Surnadal BL, Ytre Haram BL og Ørskog BL.
- Etter innkomne uttaler ble styrets endelige uttale behandlet og godkjent blant styrets medlemmer på e-post 16. mars, og sendt Norges Bondelag.
- 20. mars fikk tillitsvalgte i lokale Bondelag og fylkeslaget i Møre og Romsdal tilsendt på e-post fylkeslagets endelige innspill til endringer i regelverk om kvoteleie.

6.6 Meld deg som husdyravløyser!

Etter initiativ fra noen jordbrukssjefer, bisto Møre og Romsdal Bondelag sammen med Landbrukstenester i fylket i utarbeidelsen av tekst og planlegging for organisering av beredskap i landbruket i samband koronautbruddet.

Følgende melding ble 19. mars sendt ut på e-post til alle medlemmer i Møre og Romsdal Bondelag og lagt ut på hjemmesida:

Meld deg som husdyravløyser!

Landbrukstenestene i Møre og Romsdal samarbeider med kommunene i sitt ansvarsområde om å bygge opp en reservestyrke for husdyravløsning dersom behovet for ekstramannskap oppstår i forbindelse med Korona-pandemien.

Ordningen fungerer slik:

Dersom du har relevant bakgrunn/praksis innenfor landbruk med husdyr, oppfordrer vi deg om å melde fra til Landbrukstenester i din kommune om at du er tilgjengelig for oppdrag som avløysar for sjuke bønder.

Landbruk Nordvest: Fannestrandsvg. 63, 6415 Molde. Tlf: 46424400. E-post: nordvest@nlr.no

NLT Indre Nordmøre: Svartvassveien 2, 6650 Surnadal. Tlf: 71660700. E-post: indre.nordmore.landbrukstenester@n-lt.no

Storfjord Landbrukstenester: Postboks 132, 6211 Valldal. Tlf: 90976354. E-post: storfjord.landbrukstenester@n-lt.no

Vanylven Landbrukstenester: 6140 Syvde. Tlf: 94035906. E-post: anne@vrl.no

Personer med faglig bakgrunn fra landbruksskole, personer med tidligere erfaring som avløysar eller som bonde, elever og andre som er permitterte fra videregående skoler/høgskoler eller fra ordinær jobb og som har relevant bakgrunn er selvsagt svært aktuelle.

Landbrukstenester vil gi nærmere informasjon om vilkåra for å ta på seg en slik jobb.

Matproduksjon er en samfunnskritisk funksjon. Ved å ta på seg avløsning er du med på å sikre at vi alle kommer ut av Korona-situasjonen på best mulig måte.

6.7. Leserinnlegg 27. februar: Et svik mot grasbasert husdyrhold

Det er lett å få inntrykk av at drøvtyggeren er landbrukets store klimaproblem, men det er all grunn til å problematisere dette. Vi mener dette er grovt urimelig mot bonden og drøvtyggerne som har vært avgjørende for at vi har kunnet livberge oss her i karrige nord. Og slik er det fortsatt – hvis vi skal leve av landet.

Møre og Romsdal er et grasfylke, og nesten alt jordbruksareal brukes til beiting og fôrproduksjon. Det går hardt utover motivasjonen når man stadig får høre at det man driver med er skadelig for klimaet, og vi møter mange frustrerte bønder. «Jeg er 17. generasjon som driver med melk- og kjøttproduksjon på denne gården. Vitner ikke det om en bærekraftig produksjon»? «Jeg gleder meg ikke til lamminga i vår». «Hadde jeg ikke hatt så mye gjeld hadde jeg slutta». «Hvorfor sitter jeg med et inntrykk av at sau og lam som går på fjellet halve året er skyld i klimakrisen?» Det røyner på.

Hvorfor er det blitt slik? For å beskrive virkeligheten brukes det ofte beregningsmodeller for å forenkle kompliserte sammenhenger. Problemet er at naturen er mangfoldig, og at svakheter og mangler ved slike beregninger fort bli oversett og glemt. Noen faktorer lar seg lett måle, mens andre er krevende eller umulig å tallfeste. Modeller må ses i sammenheng med virkeligheten den skal beskrive, og stemmer ikke kartet med terrenget er det ikke terrenget som er feil. Det å skulle forstå naturens

komplekse sammenhenger ved kun å analysere enkeltdeler er i bunn og grunn et håpløst prosjekt. Den er for avansert til det.

Metan har stor plass i klimamodellen, og derfor vil intensivt og kraftfôrbasert husdyrhold med lite utlipp av metan premieres. Dette gjør kylling og oppdrettslaks til klimavinnere. I 2019 hadde vi rekordstor økning i forbruket av kylling på 10 prosent, samtidig sank forbruket av sau og lam med 11 prosent. Nordmenn spiser fire ganger så mye kyllingkjøtt som kjøtt fra sau og lam. Fordi det trengs om lag 150 sauebønder for å produsere like mye kjøtt som en kyllingprodusent, er dette en permittering av norske bønder, grasareal og beiteressurser. Krattfesten er godt i gang på verdifull dyrkamark over hele landet.

At sau og lam som er i utmarka halve året, er en av landbrukets største klimasyndere er helt uforståelig. Like uforståelig er det at innendørs og intensiv oppfôring av okser med store kraftfôrmengder gir større klimagevinst enn beitedrift. Man kan også undre seg over at bruk av importert soya i kraftfôrblandingene slår positivt ut, sammenlignet med bruk av norsk korn. Bønder flest ønsker å bidra med gode klimatiltak, men her skurrer det i bondevettet.

Fokuset må endres. Vi må tenke kretsløp i alt vi gjør. Hvordan skal vi best utnytte vårt felles ressursgrunnlag? I den virkelige verden er det - uavhengig av produksjon - den gode ressursutnyttaren som er klimavinner. I en spørreundersøkelse blant medlemmer i Møre og Romsdal Bondelag svarte hele 96 prosent at tilskudd til bedre lagring og bruk av husdyrgjødsel bør prioriteres som klimatiltak i årets jordbruksoppgjør. Vi må spre rett mengde gjødsel, på rett sted til rett tid. Her har vi et helt konkret, forståelig og gjennomførbart tiltak som kan bidra til reduserte utslipp av klimagasser fra jordbruket.

Arnar Lyche, organisasjonssjef i Møre og Romsdal Bondelag

Rose Bergslid, rådgiver i Møre og Romsdal Bondelag

6.8. Samers konsultasjonsrett

Norge har en folkerettslig plikt etter ILO-konvensjon nr. 169 artikkel 6 til å konsultere urfolk i saker som kan berøre dem. Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget ble fastsatt ved kongelig resolusjon 1. juli 2006.

Regjeringen sendte på høring et forslag om å ta inn et eget kapittel i Sameloven som gir lovfesting av innholdet i Konsultasjonsavtalen og nevnte Kongelige resolusjon med overordnede regler og prosedyrer for konsultasjon. Lovfestingen skal sørge for at reglene knyttet til konsultasjon blir klarere.

Konsultasjonsplikten forankres for alle forvaltningsnivåer, også kommuner og fylkeskommuner

Samtidig kom Kommunal- og moderniseringsdepartementet med utkast til en ny veileder for konsultasjoner med samiske interesser. Denne skal først og fremst være en veileder for kommuner og fylkeskommuners arbeid og prosedyrer knyttet til konsultasjoner. Veilederens anbefalinger er ikke rettslig bindende, men skal være et hjelpemiddel for de som praktiserer ordningen i hverdagen.

Norges Bondelag sendte høringssvar etter tilbakemeldinger fra fylkeslagene. Møre og Romsdal Bondelag innga eget høringssvar som et supplement med hovedfokus på Trollheimenområdet.

Her er høringssvaret fra Møre og Romsdal Bondelag til endringer i sameloven som ble sendt departementet 27. februar:

Vi viser til høring av endringer i sameloven m.v. (konsultasjonar) med tilhøyrande konsultasjonsveiledar.

I utgangspunktet viser vi til høringssvar frå Norges Bondelag og støttar dette. Her kjem utfyllande kommentarar på nokre punkt.

Forslag § 1-1 Lovens formål. Forholdet til folkeretten, 2.ledd

Vi går klart imot at ILO-konvensjonen nr 169 om urfolk og stammefolk i sjølvstendige statar skal gjelda framfor sameloven ved motstrid. Lovforslaget går lengre enn det Norge er forplikta til etter ILO-konvensjonen, noko vi ikkje kan støtta.

Forslag § 4-1 Saker som er gjenstand for konsultasjoner, 3.ledd

Områda som er omfatta av Trollheimsloven §1 (Meldal, Midtre Gauldal, Oppdal, Rennebu, Rindal, Sunndal og Surnadal) kan ikkje gjerast gjeldande for konsultasjonar. Høgsterett har i Trollheimendommen (Rt 1981 s.1215) klart vist til at det ikkje er tradisjon for reindrift i Trollheimen. Når det likevel er opna for reindrift her (Trollheimenloven av 21.12.1984, nr 101 og Kgl. res. av 26.1.1987), så handler dette kun om midlertidig ekspropriasjon av bruksrett og ikkje om utøving av samisk tradisjon i området. Områda som er omfatta av Trollheimsloven kan ikkje sidestilla med det samiske reinbeiteområdet, slik det blir gitt rom for i 3.ledd.

ROVVILT OG BEITEDYR – DIVERSE ORIENTERINGSSAKER

Rådgeber Atle Frantzen har utarbeidet en logg med saker knyttet til rovvilt og beitedyr.

VEDLAGT logg pr 24. mars 2020.

6.9. Telefonmøte 6. mars i rovviltnemnda. Atle Frantzen deltok som observatør.

Skriftelig referat frå Atle:

1. Vurdering om det skal tildelast reservekvote gaupe

Den generelle statusen er at det nasjonale bestandsmålet dei seinare åra ikkje er nådd, mens bestandsmålet i region 6 er nådd.

For inneverande kvotejaktperiode er totalkvota 25 dyr inkl reservekvote. Pr 1.3. gjenstår 3 dyr på reservekvota, derav max 2 vaksne hodyr.

Det kan tildelast dyr frå reservekvota ut frå vurdering av bestands- og skadesituasjon. Det låg føre søknader om tildeling av reservekvota frå Tingvoll og Surnadal.

Vedtak: Evt tildeling frå reservekvote blir avvanta til neste møte i nemnda. Hovudargument i diskusjonen var at bestandsmålet er oppnådd, men at det ikkje ligg føre tilstrekkeleg dokumentasjon på skader til at det kan tildelast frå reservekvote no. (Det ligg føre mest dokumentasjon på skader på tamrein i (Sør-)Trøndelag, men ingen tildeling frå reservekvota der heller.)

2. Krav om at veterinær må vera fysisk tilstades for bedøving ved ekstraordinært uttak av jerv etter 15.2.

Til no har SNO hatt løyve til foreta bedøving. Dette løyvet er no trekt tilbake av Statens legemiddelverk. Det er dermed no krav om at veterinær må vera fysisk til stades for bedøving. I praksis gjer dette at ekstraordinært uttak ikkje kan gjennomførast. Ein relativt betydeleg del av kvote/uttak i region 6 blir vanlegvis gjort som uttak v/SNO etter 15.2.

Vedtak: Nemnda sender brev til KMD og LMD og uttrykker bekymring og ber om at dept tek grep for å gjeninnføra tidlegare ordning.

KOMMENTAR:

Norges Bondelag har møte med Statens legemiddelverk om dette på mandag.

Det er avtalt med Bjørn Helge Rønneberg i Eidsdal at vi lagar mediasak av dette på mandag, og at han stiller seg til disposisjon med lokal oppfølging.

3.Nyoppnevning av rovviltnemnd: Det blir antyda at det kan koma brev frå KMD om dette snart.

6.10. Hiuttak av jerv – orientering frå Atle Frantzen pr 10. mars

SNO gjennomfører kvar vinter hiuttak av jerv. Dette blir gjort på oppdrag frå Miljødirektoratet, etter innspel m.a. frå rovviltnemndene.

Ved vurdering av om det skal gjennomførast hiuttak legg Miljødirektoratet vekt m.a. på bestandsstatus, skadesituasjon for beitedyr, status kvotejakt og utbreiingsområde.

Jerv er den rovviltarten som har minst måloppnåing gjennom kvotejakt og som det er vanskelegast å regulera. Hiuttak v/SNO har difor vore eit viktig tiltak for å regulera jervebestanden.

I samband med hiuttaket må det brukast eit bedøvingsmiddel (medikamentell immobilisering) for å finna kjønn på dyret. Fram til no har det vore slik at SNO etter godkjenning frå Statens legemiddelverk har hatt godkjenning til å foreta denne bedøvinga.

I brev frå Miljødirektoratet til Klima- og miljødepartementet av 14.2.2020 vart det imidlertid gjort kjent at Statens legemiddelverk har trekt tilbake ordninga med godkjenning av personell frå SNO. I staden kom det krav om at veterinær må vera fysisk til stades og foreta bedøvinga. I praksis er dette ikkje realistisk med omsyn til kostnader, samt at bruk og manøvrering av helikopter ved hiuttak blir vanskelegare med ein ekstra person om bord.

Etter at nemnte brev vart kjent er det øvd påtrykk både på Miljødirektoratet, Klima- og miljødepartementet og Statens legemiddelverk for anten å få tilbake den tidlegare ordninga der feltpersonell i SNO kunne foreta bedøving, eller å innføra andre bestandsregulerande tiltak. I går ettermiddag vart det så kjent at Statens legemiddelverk har trekt tilbake brevet frå 14.2. og at SNO etter søknad vil kunne få bruka eige feltpersonell til bedøving av jerv som før.

Ut frå dette kan vi ikkje sjå at det er behov for meir oppfølging av denne konkrete saka frå vår side.

6.11. Oppnemning representantar rovviltnemnda

13. mars vart det kjent at Klima- og miljødepartementet (KMD) har oppnemnt representantar til rovviltnemnda. Frå Møre og Romsdal er Kristin Sørheim (Sp), Tingvoll, oppnemnt som representant, med Frank Sve (Frp), Stranda, som vara. Nemndene skal halda fram som før, men det blir gjort merksam på at det kan bli endringar i regional inndeling.

SAK 12/2020: Gjennomgang av retningslinjer og arbeidsmåte i fylkeslaget**VEDLEGG:** Retningslinjer for drift av fylkeskontor i Norges Bondelag pr 15. mars 2015**Vedtak:**

Fylkestyret tar gjennomgangen av retningslinjer for drift av fylkeskontor til vitende.

Styret vil opprettholde tidligere praksis med delegering av ansvar og oppgaver på hele styret (Jfr. Arbeidsdelinga i SAK 13/2020). Forutsetningen er rask rapportering på e-post med noen stikkord om spesielle saker som er behandlet eller reist i møtene tilbake til leder og fylkeskontor.

Alle styremedlemmene bør på forespørsel delta på møter i lokallaga. Styret vil prøve i større grad å samarbeide med lokallag om aktiviteter i fylket.

Første vara blir innkalt til styremøtene. Varamedlemmer til styret blir invitert til årsmøtet og ledermøtet. Talspersoner samt medlemmene i valgnemnda blir invitert til årsmøtet og ellers når det er aktuelt.

Ordfører i årsmøtet delegeres til ansvar og oppgaver etter avtale med fylkesleder/org sjef.

Ved representasjon til annet enn lokallaga og de tildelte oppgaver, skal deltakelse være etter avtale med leder/org sjef. Videre kan hele styret uttale seg til media om de saker som er drøftet og det er enighet om. Styret er arbeidsorgan for Norges Bondelag og skal fremme våre felles synspunkt. Fordelingsspørsmål og strategi som ikke er drøftet ligger det til leder å kommentere.

Saksutredning:

Det foreligger retningslinjer for drift av fylkeskontor i Norges Bondelag – jfr vedlegg.

På første styremøte etter fylkesårsmøtet **SKAL** retningslinjene for drift av fylkeskontoret bli gjort kjent for fylkestyret.

Kontoret er tilsatt av Norges Bondelag og stilt til rådighet også for fylkeslaget.

SAK 13/2020: Arbeidsdeling i fylkestyret

Vedtak: Utvalg, talspersoner og sentrale tillitsvalgte i M&R Bondelag 2020/2021 som lista nedenfor blir utsatt til styremøte 27. mai.

Utval/arbeidsorgan:	Representant 2019/2020	Representant 2020/2021
Arbeidsutvalet/Mediautvalet:	Leiar, nestleiar, org sjef	Leiar, nestleiar, org sjef
Ordførar årsmøtet Norges Bondelag	Arne Magnus Aasen	Arne Magnus Aasen
3. vara styret Norges Bondelag (frå juni 2018)	Audun Skjervøy	Audun Skjervøy
Representantskapet Norges Bondelag	Leiar vara nestleiar	Leiar vara nestleiar
Kornutvalget Norges Bondelag (2019-2021)	Oddvar Mikkelsen	Oddvar Mikkelsen
Landbruksselskapet M&R:	Leiar vara nestleiar	Leiar vara nestleiar
Regionalt partnerskap landbruk M&R	Leiar, org sjef	Leiar, org sjef
Grøntsektoren – talsperson:	Audun Skjervøy, vara Ole Sigbjørn Iversen	
Bygdekvinnelaget:	Hilde Kjersem Kolberg	
Bygdeungdomslaget:	Ole Henrik Rindli	
Rovdyrtalsperson	Odd Bjarne Bjørdal	
Fagteam rovvilt Bondelaga i Midt-Norge	Odd Bjarne Bjørdal, Atle Frantsen	
Jordvern Møre og Romsdal - styret	Atle Frantzen	
Skuleutvalet Gjermundnes landbruksskule:	Anne Katrine Jensen vara: org.-sjef	
Den Norske Matfestivalen, Ålesund:	Petter Melchior	
Samarbeidsutval Gjensidige:	Leiar, org sjef	Leiar, org sjef
Distriktsrådet HV 11:	Per Devold, Rauma vara: Ole-Ivar Sognnes (Sogn og Fj)	
4 H – årsmøtet:	Hilde Kjersem Kolberg	
Inn på Tunet:	Anna Håland Berget	
Rådgivende utvalg for verneområdestyret i Trollheimen:	Oddvar Mikkelsen (repr. for Bondelagene i M&R og Tr.lag) Vara: Hugo Pedersen	
Faglig rådgivende utvalg for Reinheimen:	Fridjon Døving. Vara: Geir Arne Myren.	
Faglig rådgivende utvalg for Geiranger-Herdalen	Karl Inge Lilleås Vara: Petter Melchior	
Midt-Norsk Landbruksråd (styreleder til okt 2019)	Oddvar Mikkelsen	Utgår
Midt-Norsk Landbruksråd (nestleder fra okt 2019)	Hilde Kjersem Kolberg	Hilde Kjersem Kolberg
Prosjekt Grønn Forsking Midt-Norge styringsgruppe	Oddvar Mikkelsen, vara: Marte Halvorsen	Utgår

SAK 14/2020: Oppsummering næringskonferansen og fylkesårsmøtet

VEDLEGG: Godkjent protokoll fra årsmøtet.

Vedtak: Styret merker seg og tar med seg de synspunktene som kom fram i styret og i fylkesårsmøtet som grunnlag for arbeidet med neste års konferanse og årsmøte. Styret er tilfreds med gjennomføringa av konferansen og årsmøtet. Gjennomgang av og oppfølging av saker fra generaldebatten blir tatt opp til drøfting på styremøte 27. mai.

Saksutredning:

Omtale og bilder fra næringskonferansen og årsmøtet lagt ut på heimesida.

Holdt på Scandic Alexandra Hotell i Molde fredag 6. mars og lørdag 7. mars.
Næringskonferanse fredag kl. 10.00-16.00 og fylkesårsmøtet fra fredag kl. 17.00 til lørdag kl. 14.00.

På årsmøtet møtte det i alt **49 personer med stemmerett**, av disse 38 utsendinger fra 29 lokallag, ordfører i årsmøtet, en utsending til årsmøtet i Norges Bondelag, 5 i fylkesstyret, 2 fra M&R Bygdekvinnelag og 2 fra M&R Bygdeungdomslag. Deltakerlista vedlegges protokollen.

Totalt med inviterte gjester, ansatte og påmeldte uten stemmerett deltok det **67 personer** på årsmøtet i Møre og Romsdal Bondelag. Fra Norges Bondelag møtte styremedlem Bodhild Fjelltveit.

I forkant av fylkesårsmøtet holdt næringskonferanse om levedyktig landbruk med 170 deltakere. Felleskostnader til konferansen dekkes av Landbruksselskapet i M&R

Tekst og bilder på hjemmeside og pressemelding 8. mars 2020:**Kompliserte ordninger når bonden skal ha barn**

Konrad Kongshaug fra Averøy er gjenvalgt som fylkesleder i Møre og Romsdal Bondelag. I en uttale om «når bonden skal ha barn» krever fylkesårsmøtet at bondeyrket må bli lettere å kombinere med graviditet og fødsel

Hjemmeside 8. mars 2020:**- Vi har ikke plass til de som ikke har god dyrevelferd**

Fylkesleder Konrad Kongshaug kom med klar tale på årsmøtet i Møre og Romsdal Bondelag: - Et feilskjær får store konsekvenser for hele næringa. Vi har ikke plass til de som ikke har god dyrevelferd. Her er fylkesleders tale til årsmøtet i Møre og Romsdal Bondelag 7.mars 2020:

Hjemmeside og pressemelding 10. mars 2020:**Giske Bondelag kåra til Aktivt Lokallag**

Giske Bondelag vart på fylkesårsmøtet i Molde 6. mars kåra til Aktivt Lokallag i Møre og Romsdal Bondelag.

Tekst og bilder lagt ut på hjemmeside 13. mars 2020:**Vellykket konferanse om levedyktig landbruk**

Vel 170 personer deltok på den årlige næringskonferansen for landbruket i Møre og Romsdal i Molde fredag 6. mars om levedyktig landbruk. Det ble en vellykket konferanse med godt faglig påfyll for deltakerne.

Organisasjonssjef Arnar Lyche sendte 8. mars denne e-posten som oppsummering til aktørene og innleiderne på næringskonferansen:

Fredagens konferanse «Levedyktig Landbruk» ble akkurat slik som vi håpet – en god og oppbyggelig opplevelse. Og det trengs akkurat nå. I ettertid har tilbakemeldingene vært entydig positive. På vegne av Fylkesmannen i Møre og Romsdal, Møre og Romsdal Bonde og Småbrukarlag og Møre og Romsdal Bondelag vil jeg takke alle dere som bidrog. Dere leverte suverent hver for dere og til sammen ble det en knallbra miks!

23. mars ble det holdt evalueringmøte om landbrukskonferansen på Skype. Deltakere var Aud Lindset Drågen (Fylkesmannen), Eli Sæther (Småbrukarlaget) og Arnar Lyche, Atle Frantzen, Rose Bergslid og Arild Erlien (alle Bondelaget).

Følgende kom fram i evalueringen:

Det aller meste fungerte bra under årets konferanse «Levedyktig landbruk».

- + Fin invitasjon.
 - + Møteleder Audun Skjervøy fikk mye skryt.
 - + Supre tilbakemeldinger på innledningsforedraget til Svein Sæter.
 - + Faglagene sine representanter leverte bra.
 - + Rune Haram, Anne Berget og Hans Erik Wold skapte på hver sin måte – og i sum, stor begeistring og inspirasjon.
 - + Det faglige innholdet i foredraget til Odd Magne Harstad var tidsaktuelt og ble godt formidlet.
 - + Det var bra at Ottar Longva fikk taletid, siden han skal slutte. Og foredraget var bra.
 - + Politikerdebatten fungerte rimelig bra. God ledelse av debatten.
 - + I sum skaper konferansen god stemning og inspirasjon, i tillegg til det faglige innholdet.
-
- Vi må bli flinkere å styre tiden.
 - Vi må bli flinkere å pynte konferansesalen.

Oppfølging av saker tatt opp i generaldebatten på fylkesårsmøtet:

Alle styremedlemmer ser på sine notater fra generaldebatten og tar opp i styret saker de mener bør følges opp.

Kommentert i styremøtet:

SAK 15/2020: Jordbruksforhandlingene – fullmakt til forhandlingsutvalget

VEDLEGG: Organisasjonsmessig behandling av jordbruksoppgjøret 2020 – koronakrisa
Saksutredning og styret i Norges Bondelags forslag til representantskapet

Vedtak: Med bakgrunn i styrets drøftinger følger fylkesleder opp med andre fylkesledere som deltar i representantskapet med sikte på å komme fram til formuleringer om å ikke gi uforbeholden fullmakt og at en beholder ordningene vi har i år.

Saksutredning:

Styret i Norges Bondelag har styremøte tirsdag 31. mars, og kommer da med forslag til vedtak. Fylkeslagene får så tilsendt denne teksten til vedtak (ettersendes til fylkesstyret når det er utsendt fra Norges Bondelag).

Fylkeslagene blir bedt om å komme med skriftlig tilbakemelding på forslaget innen torsdag kveld 2. april.

Representantskapet skal samles til telefonmøte Skype fredag 3. april for å drøfte opplegget for årets jordbruksforhandlinger og eventuell fullmakt til forhandlingsutvalget.

Styret i Norges Bondelag sitt forslag til vedtak overfor representantskapet i saken

Jordbruksforhandlinger i en krisetid for landet, ble sendt fylkesstyret på e-post i forkant av telefonmøtet. Forslag til vedtak hadde slik ordlyd:

I den ekstraordinære situasjonen landet er inne i, er det ikke mulig å gjennomføre tradisjonelle jordbruksforhandlinger våren 2020. Dersom det blir mulig å gjennomføre forenklede forhandlinger med regjeringen, ber representantskapet forhandlingsutvalget i Norges Bondelag arbeide for å komme fram til en best mulig jordbruksavtale med de begrensninger som ligger i den krevende situasjonen landet befinner seg i.

Gjeldende jordbruksavtale varer fram til 1. juli 2020 og det må derfor fastsettes en ny avtale. Styret i Norges Bondelag påpeker også at en derfor må bestrebe seg på å gjennomføre forenklede forhandlinger i vår for å:

- Justere målprisene fra 1. juli 2020
- Disponere ledige midler
- Fastsette ramme for budsjettmidler på kap. 1150 og foreta justeringer på enkeltordninger
- Foreta nødvendig oppfølging av rapporter fra avtalenedsatte grupper til partene våren 2020
- Fastsette statlig andel og statlig pris for kvoteordningen for melk
- Foreta nødvendig oppfølging av klimaavtalen
- Gi eventuelle føringer/signaler for jordbruksforhandlingene 2021

Dette ble tatt opp i styret:

- Forhandlingsutvalget ber om fullmakt og samtidig går de inn på detaljer uten føringer fra representantskapet. Derfor skepsis i fylkesstyret til å gi fullmakt til enkeltordninger og kvoteordning for melk - kulepunkt 3 og 5.
- Stiller spørsmål ved om statlig andel og statlig pris for kvoteordningen for melk må taes opp nå, dette kan utsettes til senere.
- Greit å gi fullmakt til å justere målprisene, men ikke gi fullmakt til enkeltordninger, da en ikke vet hva det er og hva som vil komme ut av det. Slik situasjonen er nå, kan enkeltordninger vente.
- Kanskje annen forhandlingsposisjon neste år ut fra det som skjer i samfunnet, da best å holde på det vi har nå.
- Fylkesleder følger opp disse sakene med andre fylkesledere som deltar i representantskapet. Komme fram til formulering om å ikke gi uforbeholden fullmakt - beholde ordningene vi har i år.

SAK 16/2020: Opptrapping av gjeldene tiltaksplan for husdyrbasert landbruk i verdensarvområdene

VEDLEGG: Brev KLD til Vestnorsk fjordlandskap
AgriAnalyse: Rapport 10-2019 Vestnorsk fjordlandskap

Vedtak: Møre og Romsdal Bondelag stiller seg bak vurderingene som er gjort og tiltakene som er foreslått av AgriAnalyse og ber om at forsterket tiltakspakke i verdensarvområdene får nødvendig finansiering.

Saksutredning:

De siste 12 årene har «ei særlig tiltakspakke» for landbruket i verdensarvområdene vært en egen post på statsbudsjettet. En ekstra støtte til småskala husdyrbasert landbruk i disse områdene har vært avgjørende for å sikre et minimum av kulturlandskapskvaliteter. En studie av Telemarksforskning bekrefter dette. Tiltakene er samfinansiert av Kommunal- og moderniseringsdepartementet med en tredjedel og Miljøverndepartementet med to tredjedeler.

Tiltakene i verdensarvområdene ble aldri finansiert slik det opprinnelig var foreslått – verken med tilskuddsmidler eller mangfold av tiltak. Derfor viste det seg raskt et behov for å revidere den opprinnelige planen. Med støtte fra Miljødirektoratet gjennomførte AgriAnalyse en studie i 2019 der det er lagt inn forslag til tiltak og kostnader. Denne planen er presentert for daværende statssekretær Sveinung Rotevatn. Verdensarvrådet ved leder Arne Sandnes har arbeidet for å få revidert tiltaksplan innarbeidet i statsbudsjettet for 2021. Kommunal – og moderniseringsdepartementet, som har et koordineringsansvar i denne saken, skriver i et svarbrev *at utfordringene som kommer fram i rapporten sorterer i hovedsak under Landbruks- og matdepartementet sitt ansvarsområde*. De anbefaler derfor at Verdensarvrådet fremmer og behov og synspunkter direkte til Landbruks- og matdepartementet. Tiden begynner å bli knapp. Det er Steinar Reiten, som sitter Stortingets næringskomite, som foreslår å fremme saken gjennom bondeorganisasjonene.

Arne Sandnes skriver i e-post: *Selv om jeg har fått opplyst at Møre og Romsdal Bondelag alt har levert innspill til jordbruksforhandlingene, vil jeg sette umåtelig stor pris på om dere allikevel setter denne saka på dagsordenen, og gjennom etter ettersendt tillegg støtter ønsket og behovet for finansiering av en forsterket tiltakspakke for landbruket i verdensarvområdene. Ifølge Steinar Reiten er dette trolig den eneste løypen videre gitt unntakstilstanden Norge er i.*

Vedlegg 2 til AgriAnalyse-rapporten «Vestnorsk fjordlandskap. Inspirasjon fra Sveits for økt aktivitet» viser en samlet økning i bevilgningene fra dagens 1 801 256 kroner til 3 146 016 kroner. Det er en økning på litt i overkant av 1,3 millioner kroner.

Vurderinger

Dette er en svært viktig sak for landbruket i og rundt Geirangerfjorden Verdensarvområde. Samtidig har det overføringsverdi til mange andre områder i fylket og ellers på Vestlandet. Hvor mye og hvordan må landbruket stimuleres for at kulturlandskapsverdiene skal bli ivaretatt?

Kommentert i styret:

- Det er få aktive gardsbruk innenfor Geirangerfjorden Verdensarvområde. De som beiter innenfor verdensarvområdet har driftssenteret utenfor.
- Ettersom investeringer kun blir godkjent for de som har driftssenteret innenfor området vil det trolig ikke være mange som vil benytte seg av tiltakene. Ser ikke for seg stor reetablering av landbruk i dette området (Geiranger sentrum) og da heller ikke stor økning i investeringer i landbruk.
- Litt motforestillinger i styret, men støtter forslag til vedtak.
- Midlene bør også komme fra andre næringer, ikke riktig at alt brukes fra jordbruksavtalemidler. Turistnæringa og andre departement bør stå i bresjen for tiltakene.

SAK 8/2020 – 2. gangs behandling
Svangerskap – innspill fra arbeidsgruppe til uttale Jordbruksforhandlingene 2020**Vedtak:**

Styret slutter seg til innspillet fra arbeidsgruppa. Notatet bearbeides og «spisses» av arbeidsgruppa. Det utarbeides eksempler som sendes sammen med forslaget til Norges Bondelag.

Saksutredning:

På styremøte 4. februar 2020 gjorde styret slikt

Vedtak: Styret slutter seg til innspillet fra arbeidsgruppa. Det bør utarbeides eksempler som sendes Norges Bondelag. Notatet bearbeides og «spisses» av arbeidsgruppa, som legger fram forslag til ordlyd til fylkeslagets uttale til jordbruksforhandlingene fra styremøtet 3. mars.

Organisasjonssjef Arnar Lyche sendte dokumenter i saken på epost til styret 20. mars:

- Forslag til endring av reglene for tilskudd til avløsning ved sykdom og svangerskap
- Forslag til endring av reglene for tilskudd til avløsning ved sykdom og svangerskap (002)
- Om sykelønnsordningen
- Sykdom og fødsel, og forslag til endringer

I e-posten fra organisasjonssjef lå med følgende informasjon:

- Her kommer informasjon om et krevende tema. Jeg har endret litt på vårt notat om Forslag til endringer..... (kun i siste avsnitt der Møre og Romsdal Bondelag foreslår). For at dere skal kunne sammenligne har jeg også lagt ved opprinnelig notat (Forslag til endringer.....(002)).
- Ellers har jeg spurt daglig leder i Norske Landbrukstenester og advokat i Bondelaget om å komme med uttale og disse er lagt inn i dokumentet «Sykdom og fødsel, og forslag til endringer». Til slutt har jeg skrevet kort om sykelønnsordningen for jordbrukere. Det er kun som saksopplysning.
- En må skille mellom sykepengen - som er kompensasjon for tapte inntekter, og tilskudd til avløsning – som er kostnadsdekning for økte utgifter. Slik det er i dag blir dette blandet sammen. Som bonde blir inntektene tilnærmet som normalt dersom kompetente folk stepper inn når bonden ikke er i stand til å gjøre jobben.

Kommentert i styret:

Ettersom tidsplan og opplegg for jordbruksforhandlingene er endret, er det mulig å arbeide videre med dokumentet. Derfor tar Arnar, Hilde og Anna en ny runde med ordlyd og lager ett par eksempler på hvordan det slår det ut med dagens regelverk og med de endringene gruppa foreslår, før dokumentet sendes til Norges Bondelag.

SAK 17/2020: Landbrukets klimaplan**Vedtak:**

Møre og Romsdal Bondelag er svært kritisk til riktigheten av beregningene som ligger til grunn for Landbrukets klimaplan. De favoriserer produksjoner og driftsmåter i husdyrholdet basert på innkjøpte innsatsfaktorer. Dette rammer det grasbaserte distriktslandbruket. Vi vil gjerne bidra med vårt til å redusere landbrukets klimagassutslipp, men det er uheldig at det å redusere drøvtygginga i vomma til drøvtyggerne er presentert som det meste effektive klimatiltaket i Landbrukets klimaplan.

Saksutredning:

Bakgrunn for Landbrukets klimaplan er klimaavtalen som faglagene inngikk med Regjeringen i juni 2019. Landbruket forpliktet seg til å redusere klimagassutslippene/økt karbonopptak med klimaeffekt på 5 millioner tonn CO₂-ekvivalenter i perioden 2021 til 2030. Avtalepartene har besluttet at det skal opprettes et eget beregningsutvalg som skal følge opp avtalen.

Det er åtte satsingsområder for landbrukets klimaarbeid.

1. Utrulling av klimakalkulator og rådgiving
2. Mer klimasmart og bærekraftig fôring, avl og friskere dyr
3. Fossilfri maskinpark
4. Fossilfri oppvarming
5. Bedre bruk av gjødsel og god agronomi
6. Mer husdyrgjødsel inn i industrielle biogassanlegg
7. Jorda som karbonlager
8. Ny klimateknologi revolusjonerer landbruket

Litt om hvert tiltak:**Utrulling av klimakalkulator og rådgiving**

Landbrukets klimaplan har som mål at alle gårdsbruk skal ta i bruk klimakalkulatoren. I løpet av 2025 skal alle gårdsbruk i Norge ha en egen klimaberegning og ha fått tilbud om klimarådgivning. Ved bruk av bondens egne data vil klimakalkulatoren beregne gårdens klimaavtrykk og sammenligne det med andre gårdsbruk fra samme område og innenfor samme produksjon. Etter hvert som kalkulatoren ferdigstilles for ulike produksjoner bør varemottagerne sette bruk av klimakalkulatoren som felles bransjestandard.

Mer klimasmart og bærekraftig fôring, avl og friskere dyr

Innenfor dette tiltaket er det mål om klimagassreduksjon på mellom 1,9 og 2,9 millioner tonn CO₂-ekvivalenter

- a. God kvalitet på graset påvirker fordøyeligheten på grovfôret og dermed metangassutslippene. Det har vært lite endring i både kvalitet og avlingsmengde siste 20 til 30 år. Mål om samlet reduksjon på mellom 400 000 og 450 000 tonn CO₂-ekvivalenter.
- b. GENO som driver avl på NRF estimerer avlsframgang fra 2021 til 2030 som vil gi reduksjon på klimagassutslipp på om lag 450 000 tonn CO₂-ekvivalenter.
- c. Det er stor forskningsaktivitet for å finne tilsetningsstoffer som varig reduserer metangassproduksjonen i vomma. Mål for utslippsreduksjon ved bruk av tilsetningsstoff i fôr er satt til 1,1 millioner tonn CO₂-ekvivalenter.

Fossilfri maskinpark

Innenfor dette tiltaket er det mål om klimagassreduksjon på mellom 530 000 og 1,45 millioner tonn CO₂-ekvivalenter. Det er i hovedsak snakk om innfasing av biodrivstoff.

Fossilfri oppvarming

Innenfor dette tiltaket er det mål om klimagassreduksjon på mellom 190 000 og 240 000 tonn CO₂-ekvivalenter. Konvertering fra fossil gass til biogass i veksthus er avgjørende for å oppnå nødvendig utslippskutt.

Bedre bruk av gjødsla og god agronomi

Innenfor dette tiltaket er det mål om klimagassreduksjon på mellom 500 000 og 600 000 tonn CO₂-ekvivalenter.

- a. Tett dekke på gjødsellager til svin. Alle skal ha innen 2024.
- b. Tørr lagring av fjørfegjødsel. Alle skal ha innen 2024
- c. Miljøvennlige spredemetoder (stripespreder). Andelen blautgjødsel som spres miljøvennlig økes fra 20 prosent i 2021 til 50 prosent i 2030.
- d. Bedre spredetidspunkt og lagerkapasitet.

I sum gir dette klimagassreduksjon på 250 000 CO₂-ekvivalenter.

Drenering av 640 000 dekar utover dagens vedlikeholdsbehov. Av dette 230 000 dekar kornareal og 410 000 dekar grasareal. Det gir klimagassreduksjon på 240 000 CO₂-ekvivalenter.

Det etableres noen biogass på gardsnivå. Det gir klimagassreduksjon på 23 500 CO₂-ekvivalenter.

Bruk av husdyrgjødsel som råstoff i industrielle biogassanlegg

Innenfor dette tiltaket er det mål om klimagassreduksjon på mellom 280 000 tonn CO₂-ekvivalenter. I dag brukes 1 prosent av norsk husdyrgjødsel til biogassproduksjon. Klimaplanen forutsetter gradvis økning til 25 prosent i 2030.

Jorda som karbonlager

Innenfor dette tiltaket er det mål om klimagassreduksjon på mellom 1,4 og 1,6 millioner tonn CO₂-ekvivalenter.

- a. Forbud mot myr dyrking gir klimagassreduksjon på 360 000 tonn CO₂-ekvivalenter.
- b. Bruk av fangvekster som raigras og kløver i korn gir anslagsvis klimagassreduksjon på mellom 210 000 og 420 000 tonn CO₂-ekvivalenter.
- c. Bruk av biokull – som er rester av trevirke og halm omdannet til uorganisk karbon ved pyrolyse. Biokullet pløyes ned i kornjorda gir klimagassgevinst på 810 000 tonn CO₂-ekvivalenter.

Ny klimateknologi revolusjonerer landbruket

En viktig del av landbrukets klimaarbeid er å tilrettelegge for økt innovasjon. Eksempler på framtidig klimateknologi er:

- a. N2 Applied (Produksjon av nitrogengjødsel på gårdsnivå)
- b. GENOs metanavl prosjekt
- c. FutureFarm-prosjektet (Norsk prosjekt som benytter moderne teknologi i kombinasjon med data fra ulike kilder for å skape ny innsikt. Formålet er å gi bonden støtte til å ta beslutninger som kan bidra til å effektivisere driften og redusere klimagassutslippene på gården).

Noen vurderinger

Landbrukets klimaplan baserer seg på en mengde faktorer og beregningstall for klimagassutslipp fra landbruket. Hvis alt dette stemmer med den virkeligheten tallene skal beskrive, er planen et positivt bidrag til å redusere klodens klimagassutslipp. Hvis det ikke er tilfelle, er klimaeffekten i beste fall usikker. I Møre og Romsdal Bondelag mener vi det er all grunn til å problematisere kunnskapsgrunnet. Naturen er mangfoldig, og svakheter og

mangler ved slike beregninger kan bli oversett og glemt. Noen faktorer lar seg lett måle, mens andre er krevende eller umulig å tallfeste. Det å skulle forstå naturens komplekse sammenhenger ved kun å analysere enkeltdeler er i bunn og grunn et tvilsomt prosjekt.

Metanutslippene veies tungt i dagens beregningsmodeller for klimagassutslipp, og derfor premieres intensivt og kraftfôrbasert husdyrhold. Dette gjør kylling og svin til klimavinnere. Dette er svært uheldig for landbruket i Møre og Romsdal. Et eksempel: I 2019 hadde vi rekordstor økning i forbruket av kylling på 10 prosent, samtidig sank forbruket av sau og lam med 11 prosent. Nordmenn spiser fire ganger så mye kyllingkjøtt som kjøtt fra sau og lam. Fordi det trengs om lag 150 sauebønder for å produsere like mye kjøtt som en kyllingprodusent, er dette en permittering av norske bønder, grasareal og beiteressurser.

Tallene i tabellen under er hentet fra Spesialrapporten om klimaendringer og landareal. Rapporten er skrevet av 107 forfattere fra 52 land, og basert på mer enn 7 000 vitenskapelige publikasjoner og over 28 000 kommentarer fra eksperter:

Klimaavtrykk fra kjøtt?		
Klimaavtrykk ifølge «Spesialrapport om landarealenes betydning for klima»		CO ₂ -ekvivalenter per kg kjøtt
GLOBALT	Kombinert melk og kjøtt – storfe	46
NORGE	Ung okse	17
NORGE	Kviger og eldre kyr	22
GLOBALT	Svin	6
NORGE	Svin	3
GLOBALT	Fjørfe	5
NORGE	Fjørfe	2
GLOBALT	Sau	24
NORGE	Sau	16 - 26

Årsaken til at norsk produksjon kommer godt ut sammenlignet med globalt, er at vi driver intensiv husdyrproduksjon med stor kapitalinnsats. Dyrene vokser seg slaktemodne på kort tid og klimaavtrykket per kg kjøtt blir lavere.

Vi tror at den gode ressursutnyttelsen er klimavinneren - uavhengig av produksjon, og vi må tenke kretsløp i alt vi gjør. Hvordan skal vi best utnytte vårt felles ressursgrunnlag? I spørreundersøkelsen i forbindelse med årets jordbruksoppgjør svarte 96 prosent av lokallagene i Møre og Romsdal at tilskudd til bedre lagring og bruk av husdyrgjødsel bør prioriteres som klimatiltak. Vi må spre rett mengde gjødsel, på rett sted til rett tid. Det er et helt konkret, forståelig og gjennomførbart tiltak som bør løftes mer fram i klimaplanen.

Dette ble kommentert i styret:

- Det er en viktig jobb som gjøres av Møre og Romsdal Bondelag ved å stille spørsmål om vedtatte sannheter og beregninger. Fylkeslaget skal stå for det vi har ment tidligere.
- Det er tungt å snu tankegangen om at drøvtyggeren er versting.
- Møre og Romsdal Bondelag skal ikke være negative til å drive klimaarbeid, men arbeide for tiltak som ikke er negative for driftsformene vi har i Vestlandsjordbruket. Få fokus vekk fra at drøvtyggeren er versting.

SAK 18/2020: Gjermundnes videregående skole**Vedtak**

Møre og Romsdal Bondelag ønsker å styrke landbruksutdanningen på Gjermundnes. Ny driftsbygning må prioriteres.

Saksutredning:

Oppgradering og videreutvikling av undervisningstilbudet på Gjermundnes har vært tema i mange år. Bondelaget har vært pådriver i saken, men ny driftsbygning – som har vært et hovedfokus, har ikke blitt prioritert av fylkespolitikerne. Det siste året har Møre og Romsdal Bondelag blitt konfrontert med Tingvoll som et alternativ med tanke på å tilby landbruksutdanning i vårt fylke. Hvor ideen kommer fra vet vi ikke, men administrasjonen hos fylkeskommunen har gjort seg noen tanker. I fylkestinget før jul ble det bestemt at lokalisering av landbruksutdanning skal utredes.

Landbruksutdanningen på Gjermundnes er fundamentert på tunge tradisjoner. I mer enn 120 år har agronomer blitt utdannet der. Skolen har vært møteplass for stadig nye generasjoner av bønder fra hele fylket og slik har skolen vært viktig for samhold og fellesskapsfølelse i landbruket i Møre og Romsdal.

Samtidig med at landbrukets samfunnsrolle har blitt svekket og antall bønder kraftig redusert, har søknaden til agronomutdanning på Gjermundnes minsket. Det har vært helt nødvendig for skolen å ta grep for å være med i kampen om elevene. Enkeltpersoner i Vestnes, med tilknytning til Gjermundnes, var av de første i landet som startet med islandshest i Norge. I dag er det norske islandshest-miljøet stort og livskraftig og kompetanse om islandshest er etterspurt. Derfor var det naturlig og helt nødvendig for skolen å bygge opp undervisningstilbud innen hestefag. Det har gjort det mulig å holde elevtallet oppe. Samtidig har hestesatsingen gått på bekostning av den tradisjonelle landbruksutdanningen. Det at ridehall har blitt prioritert framfor ny driftsbygning er et godt eksempel på det. Regnet per elevplass er Gjermundnes den klart dyreste videregående skolen i fylket, og eventuell ny driftsbygning vil gjøre elevplassene enda dyrere.

På Tingvoll har det siden midten av 80-tallet utviklet seg et ressurssterkt fagmiljø innen landbruk. Norsk senter for økologisk landbruk (NORSØK), NIBIO avdeling Tingvoll, Tingvoll Bioenergiserter og Tingvoll Økopark holder til der. Basisen er forskning innen økologisk landbruk, men dagens kompetanse strekker seg mye lengre enn det. Blant mye kan nevnes alternativ energi, klima, etologi, beiting og utmarksressurser, jordbiologi og lokalmat. Faglig sett er dette et godt utgangspunkt for å tilby landbruksutdanning. Alle de nevnte institusjonene har tilhold på Tingvoll gard, hvor det drives med melkeproduksjon i løsdriftsfjøs som ble bygd for om lag 10 år siden. Slik sett er dagens fasiliteter bedre enn på Gjermundnes.

Hva skal Møre og Romsdal Bondelag mene i denne saken? Landbruksfaglig og kostnadmessig sett kan det kanskje være gode grunner for Tingvoll? Men eksisterende landbruksutdanning på Gjermundnes har lange tradisjoner og er svært godt innarbeidet. I tillegg er beliggenheten om lag midt i fylket. En åpen kamp om lokalisering av landbruksutdanningen vil trolig bli krevende for samholdet i fylket, som allerede er svekket fra mange andre lokaliseringkamper. Mens fylkene rundt oss har slått seg sammen og slik har gjort seg sterkere, er vårt fylke blitt relativt sett mindre. For å berettige vår eksistens må vi være både kloke og dyktige, og evnen til god samhandling er nøkkelen til å lykkes.